

Коментуючи існування на сьогодні колективних підприємств, важко не вдатись до критичного ставлення до їх функціонування в умовах відсутності адекватного правового регулювання. Адже потреба їх реорганізації з вказівкою законодавця на необхідність такої у відповідному Законі є очевидною. Інша справа, що це вигідно їх членам (засновникам), оскільки такий вид підприємства передбачає у зв'язку з цим можливість різноманітних зловживань та (в конкретному випадку) підміну понять. Зокрема, члену, який вибув, вигідніше виплачувати вартість вкладу, яка передбачає значно меншу кількість виплат порівняно із часткою. Тож з огляду на достатньо значну майнову базу, що продовжує залишатися у власності КП, зазначені питання потребують свого законодавчого закріплення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Закон України «Про підприємства в Україні» – втратив чинність 01.01.2004 р.
2. Закон України «Про власність» – втратив чинність 27.04.2007 р.
3. Конституція України від 28 червня 1996 року.

In the article the scientific analysis of court decisions is conducted in relation to the rightness of application of norm of material right courts in similar legal relationships which foresee payment of part of property of collective enterprise, in connection with the different grounds of stopping of the labour participating in him.

В статтє проведен научный анализ судебных решений относительно правильности применения судами нормы материального права в подобных правоотношениях, предусматривающих выплату части имущества коллективного предприятия, в связи с разными основаниями прекращения трудового участия в нем.

ВИМОГИ, ЩО РОЗГЛЯДАЮТЬСЯ В НАКАЗНОМУ ПРОВАДЖЕННІ, ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА КРАЇН СНД

Короленко В. М.,

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник відділу юрисдикційних форм правового захисту суб'єктів приватного права НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України

У статті досліджуються вимоги, за якими може видаватись судовий наказ у цивільному судочинстві України та країн СНД.

Ключові слова: наказне провадження, судовий наказ.

Згідно зі ст. 1 ЦПК України завданням цивільного судочинства є справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави. Статтею 157 ЦПК України передбачено, що суд розглядає справи протягом розумного строку, але не більше двох місяців з дня відкриття провадження у справі, а справи про поновлення на роботі, про стягнення аліментів – одного місяця. Як бачимо, законодавець розмежує розумні строки та граничні строки розгляду справи, встановлені законом. При цьому у доктрині цивільного процесуального права своєчасний розгляд та розгляд у визначений законом строк традиційно розуміються як тотожні поняття.

Необхідність розгляду справ у розумні строки передбачено не лише чинним ЦПК України, а й міжнародним правом. Зокрема, ч. 1 ст. 6 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод передбачено, що кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом [1].

Однак саме своєчасний розгляд цивільних справ часто залишається поки лише бажаним. Як свідчать

4. *Цивільний кодекс України № 435-IV від 16 січня 2003 року.*

5. *Кучеренко І. М. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права: Монографія. – К.: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2004. – 328 с.*

6. *Ухвала Апеляційного суду Вінницької області від 09.06.2011р. № 22ц-1124/2011 р. за позовом М.О.В. / Матеріали Єдиного державного реєстру судових рішень // www.reyestr.court.gov.ua.*

7. *Ухвала Верховного Суду України від 12.10.2011 р. у справі за позовом М.О.В.*

8. *Заява про перегляд Ухвали Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 11.08.2011 року № 6-2480 за позовом М.О.В. / Матеріали Єдиного державного реєстру судових рішень // www.reyestr.court.gov.ua.*

9. *Рішення апеляційного суду Вінницької області від 3 липня 2011 року у справі № 22-1375/2009 за позовом Б.М.П. / Матеріали Єдиного державного реєстру судових рішень // www.reyestr.court.gov.ua.*

10. *Ухвала Верховного Суду України від 21 вересня 2009 року на рішення за позовом Б.М.П.*

статистичні дані Державної судової адміністрації України, вищих спеціалізованих судів, оперативність розгляду цивільних справ у 2010 р. порівняно з 2009 р. хоч дещо покращилась, але залишає бажати кращого. Так, кількість розглянутих місцевими загальними судами справ і заяв у порядку цивільного судочинства понад встановлені положеннями ст. 157 ЦПК України строки у 2010 р. становила 232,37 тис., або 9,14 % загальної кількості. При цьому, якщо справ позовного провадження було розглянуто 87,5 %, то наказного провадження – 96,96 %. Тобто розгляд судами заяв про видачу судового наказу є дещо ефективнішим з точки зору дотримання встановлених строків, ніж вирішення спорів у позовному провадженні. Однак справи наказного провадження становили лише 16,59 % усіх справ, що розглядалися у порядку цивільного судочинства. Скасовано ж було лише близько 4,5% судових наказів [2].

З огляду на високу ефективність наказного провадження, з метою з'ясування можливостей розширення кола вимог, з якими може видаватись судовий наказ, потребує дослідження правове регулювання наказного провадження в Україні, досвід сусідніх країн щодо запровад-

ження і регулювання цього виду провадження. На основі проведеного дослідження необхідно сформулювати науково обґрунтовані пропозиції щодо оптимізації цивільного процесу в Україні.

Питанням оптимізації цивільного процесу загалом і наказному провадженню зокрема присвячено роботи таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як М. І. Балюк, М. В. Вербіцька, Я. П. Зейкан, В. М. Кравчук, Д. Д. Луспенник, В. І. Тертишніков, Г. П. Тимченко, О. І. Угриновська, І. В. Уткіна, С. Я. Фурса, К. А. Царегородцева, М. А. Черьомін, Д. М. Чечот, С. І. Чорнооченко, М. Й. Штефан, С. В. Щербак. Однак порівняльно-правового дослідження наказного провадження із вивченням досвіду його правового регулювання законодавствами країн – учасниць СНД не проводилось. Водночас таке дослідження є цікавим з точки зору виявлення спільних та відмінних рис наказного провадження у країнах, які ще донедавна не мали такого інституту, а їх цивільно-процесуальне законодавство було майже ідентичним.

Теорія цивільного процесу розглядає наказне провадження як один із видів спрощеного провадження, покликаний надавати вимогам безспірного характеру законної сили та придатності до примусового виконання, в порядку, передбаченому Законом України «Про виконавче провадження». При цьому, поряд із заочним рішенням, розглядом справи за відсутності відповідача, наказне провадження відносять до форм прискорення і спрощення цивільного процесу.

Наказне провадження є досить новою процесуальною формою у вітчизняному цивільному законодавстві. Воно хоч і було відомим цивільному процесу союзних республік на початку 20-х років минулого століття, проте цивільні процесуальні кодекси, які були чинними на момент одержання союзними республіками незалежності, наказного провадження не передбачали.

Принаймні, довгий час відповідне провадження не передбачалось законодавством України (як і Української РСР). Наказне провадження було запроваджено із прийняттям у 2004 році Цивільного процесуального кодексу України (ЦПК України).

Концепція модельного Кодексу цивільного судочинства для країн – учасниць СНД, прийнята на XXI пленарному засіданні МПА СНД Постановою № 21-6 від 16 червня 2003 року, не містить якихось принципових положень щодо наказного провадження чи судового наказу. Натомість структура такого модельного Кодексу, визначена тією самою постановою МПА СНД, передбачає главу 24 «Прискорене провадження з виданням судового наказу», яку включено до розділу третього «Позовне провадження в суді першої інстанції». Така структурна побудова модельного Кодексу викликає заперечення з точки зору віднесення наказного провадження до позовного провадження в суді першої інстанції. Адже наказне провадження за його змістом, стадіями, наслідками не можна порівнювати з позовним. І за структурою більшості національних Цивільних процесуальних кодексів СНД наказне провадження до позовного не належить. Наприклад, ЦПК України взагалі наказне провадження визначає окремим розділом, а ЦПК Республіки Молдова закріплює наказне провадження, поряд із позовним провадженням, як підрозділ розділу другого «Провадження у першій інстанції». Хоча є й винятки. Так, ЦПК Азербайджану норми про наказне провадження міс-

тить у главі 23, яку включено до підрозділу першого «Позовне провадження» розділу другого «Провадження у суді першої інстанції».

Як уже зазначалось, наказне провадження не виконує функції, які покладено на позовне, тому відносити норми, що регулюють цей особливий вид спрощеного провадження, до видів позовного провадження є, щонайменше, спірним. Тому, видається, доцільно відносити наказне провадження до проваджень у суді першої інстанції, не включаючи при цьому норми, які його регулюють, до структурних підрозділів ЦПК, якими регулюється позовне провадження. У зв'язку з таким висновком на сьогодні не є необхідним змінювати структуру ЦПК України, адже вона не має чітко вираженого «інстанційного» забарвлення.

У першій редакції чинного ЦПК України судовий наказ визначався як особлива форма судового рішення про стягнення з боржника грошових коштів або витребування майна за заявою особи, якій належить право такої вимоги. Редакція ст. 95 ЦПК України, чинна з 07.07.2010 р., визначає судовий наказ як особливу форму судового рішення, що видається судом за результатами розгляду вимог, передбачених ст. 96 цього Кодексу. Тобто жодних ознак судового наказу, окрім переліку вимог, за якими він може видаватись, чинна дефініція не містить.

ЦПК Республіки Білорусь визначає наказне провадження як провадження за заявою про стягнення грошової суми або витребування рухомого майна у боржника без проведення судового засідання і виклику сторін. У визначенні також зазначено, що таке провадження може здійснюватись лише за певним переліком вимог.

Стаття 121 ЦПК Російської Федерації визначає судовий наказ як судову постанову, винесену суддею одноособово на підставі заяви про стягнення грошових сум або витребування рухомого майна у боржника за вимогами, передбаченими ст. 122 цього Кодексу.

Характер вимог, на виконання яких може видаватись судовий наказ, є важливою ознакою наказного провадження. Усі дефініції судового наказу або наказного провадження, вміщені в ЦПК країн – учасниць СНД, передбачають, що судовий наказ може видаватись за вимогою про стягнення грошових сум або витребування майна. При цьому ЦПК Російської Федерації, Киргизької Республіки, Республіки Білорусь, Республіки Таджикистан та Республіки Узбекистан передбачають, що вимога про витребування може стосуватись лише рухомого майна. Такий підхід загалом є зрозумілим, адже нерухоме майно має важливе значення для економіки у цілому, для місцевої громади і безпосередньо для людини. Тому вирішення його юридичної долі без дослідження всіх обставин справи може призвести до надмірних затрат як матеріальних, так і процесуальних ресурсів.

У визначеннях судового наказу, закріплених у ЦПК Республіки Казахстан та Республіки Узбекистан, передбачено, що вимоги повинні бути безспірними. Безспірність в даному разі передбачає, що вимоги підтвержені належними доказами. Проте боржник може в подальшому заперечити таку вимогу і розгляд справи за бажання кредитора буде здійснюватись у позовному провадженні після подання відповідної позовної заяви.

У першій редакції ЦПК України було передбачено видачу судового наказу у таких випадках: 1) заявлено вимогу, яка ґрунтується на правочині, вчиненому у письмо-

вій формі; 2) заявлено вимогу про стягнення нарахованої, але не виплаченої працівникові суми заробітної плати; 3) заявлено вимогу про компенсацію витрат на проведення розшуку відповідача, боржника, дитини або транспортних засобів боржника. Цей перелік не був виключним, оскільки передбачалась видача судового наказу і в інших випадках, встановлених законом.

Згідно зі змінами, внесеними до ст. 96 ЦПК України Законом України від 07.07.2010 р. № 2453-VI, судовий наказ може бути видано у разі, якщо: 1) заявлено вимогу про стягнення нарахованої, але не виплаченої працівникові суми заробітної плати; 2) заявлено вимогу про компенсацію витрат на проведення розшуку відповідача, боржника, дитини або транспортних засобів боржника; 3) заявлено вимогу про стягнення заборгованості за оплату житлово-комунальних послуг, телекомунікаційних послуг, послуг телебачення та радіомовлення з урахуванням індексу інфляції та трьох відсотків річних, нарахованих заявником на суму заборгованості; 4) заявлено вимогу про присудження аліментів на дитину в розмірі тридцяти відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку, якщо ця вимога не пов'язана із встановленням чи оспорюванням батьківства (материнства) та необхідністю залучення інших зацікавлених осіб; 5) заявлено вимогу про повернення вартості товару неналежної якості, якщо є рішення суду, яке набрало законної сили, про встановлення факту продажу товару неналежної якості, ухвалене на користь невизначеного кола споживачів. При цьому стаття не передбачає видачі судового наказу в інших, передбачених законом, випадках. Тобто перелік розширився (навіть з урахуванням вилучення п. 1 ч. 1 ст. 96 у першій її редакції), але він став виключним. Цілком позитивним видається включення до переліку вимог, за якими видається судовий наказ, передбачених п. 4 та 5 ст. 96 ЦПК. Так, можливість видачі судового наказу про присудження аліментів для дитини полегшує їй та її законним представникам забезпечення належного життєвого рівня дитини. Так само і можливість видачі судового наказу за рішенням суду про встановлення факту продажу товару неналежної якості, ухваленим на користь невизначеного кола осіб, посилює гарантії захисту прав споживачів та може забезпечити значну економію процесуальних засобів. Однак видається недоцільним обмежувати видачу судового наказу за рішеннями суду на користь невизначеного кола осіб лише вказаними категоріями справ про захист прав споживачів. Навіть якщо на сьогодні не передбачено інших можливостей звернення до суду за захистом прав та інтересів невизначеного кола осіб, це не значить, що у подальшому такі можливості не будуть передбачені змінами до чинного законодавства. Тому п. 5 ч. 1 ст. 96 ЦПК України слід викласти у такій редакції:

«5) заявлено вимогу, яка ґрунтується на рішенні суду, ухваленому на користь невизначеного кола осіб».

Заперечення викликає відхід вітчизняного законодавця від концепції судового наказу за вимогами, які ґрунтуються на письмовому правочині, до моделі судового наказу за вимогами про стягнення заборгованості за окремі види послуг. Перша модель відповідає принципу рівності сторін, хоча, загалом, і могла стати інструментом певних зловживань. Однак друга модель, коли судовий наказ видається за вимогою про стягнення заборгованості за оплату житлово-

комунальних послуг, телекомунікаційних послуг телебачення та радіомовлення, видається дискримінаційною (п. 3 ч. 1 ст. 96 ЦПК України). Незрозумілим є критерій, за яким провайдери саме цих видів послуг мають привілейоване становище порівняно з іншими учасниками цивільних та цивільних процесуальних правовідносин. Якщо суб'єкти, на захист прав та інтересів яких спрямовано п. 1 та 4, є соціально вразливішими та економічно слабкішими від своїх опонентів, а вимоги п. 2 та 5 фактично впливають із рішень суду, які набрали законної сили, то постачальники житлово-комунальних та телекомунікаційних послуг є стороною явно економічно сильнішою за споживача, а їх вимоги не повинні обов'язково ґрунтуватися на прийнятих раніше рішеннях суду. При цьому п. 3 ч. 1 ст. 96 ЦПК України передбачає і можливість стягнення з боржника боргу з урахуванням індексу інфляції та трьох відсотків річних, нарахованих на суму заборгованості. Отже, з огляду на спрощеність процедур видачі судового наказу, споживачі житлово-комунальних та телекомунікаційних послуг можуть бути поставлені у невиправдано скрутне становище. Крім того, договори про надання житлово-комунальних послуг сьогодні не підписані значною кількістю споживачів. Часто самі житлово-експлуатаційні організації не бажають підписувати такі договори, а договори, які вони пропонують споживачам для підписання, не відповідають встановленим постановами Кабінету Міністрів України формам. Тому внесені до переліку вимог наказного провадження та до дефініції самого судового наказу зміни видаються свідомо спрямованими на створення умов для порушення прав споживачів житлово-комунальних послуг.

Така небезпечна для простого громадянина ситуація складається на фоні відходу вітчизняного законодавця від концепції видачі судових наказів лише за безспірними вимогами. Адже, якщо у первісній редакції ст. 95 ЦПК України вказувалось, що судовий наказ видається за заявою особи, якій таке право належить, то у чинній редакції судовий наказ визначається як особлива форма судового рішення, що видається судом за результатами розгляду вимог, передбачених ст. 96 цього Кодексу. Крім того, ст. 97 не передбачено зазначення у заяві про видачу судового наказу доказів, на яких ґрунтується вимога, а лише таких обставин.

У Російській Федерації становлення наказного провадження відбувається дещо іншим шляхом. Так, ст. 122 ЦПК Російської Федерації від 14.11.2002 № 138-ФЗ (далі – ЦПК РФ) на сьогодні передбачає видачу судового наказу за вимогами: а) що ґрунтується на нотаріально завіреному правочині; б) що ґрунтується на правочині, вчиненому у простій письмовій формі; в) що ґрунтується на вчиненому нотаріусом протесті векселя по несплаті, неакцепті і недаванні акцепту; г) про стягнення аліментів на неповнолітніх дітей, не пов'язане зі встановленням батьківства, оспорюванням батьківства (материнства) чи необхідністю залучення інших осіб; д) про стягнення з громадян недоїмок з податків, зборів та інших обов'язкових платежів; е) про стягнення нарахованої, але не виплаченої заробітної плати; є) органів внутрішніх справ про стягнення витрат, пов'язаних із розшуком відповідача, боржника або дитини, відібраної у боржника за рішенням суду. Примітно, що первісний перелік вимог, за якими згідно з ЦПК РФ міг видаватись судовий наказ, не містив вимог, які ґрунтуються на письмовому (простій і нотаріальній формі) пра-

вочині. Таким чином, якщо український законодавець відмовився від такої підстави видачі судового наказу як вимога, яка ґрунтується на письмовому правочині, то російський законодавець її запровадив.

Взагалі, наказне провадження в цивільному судочинстві України є унікальним на теренах СНД з огляду на відсутність у переліку вимог, за якими видається судовий наказ, вимог, які ґрунтуються на письмовому правочині. Адже ЦПК всіх країн – учасниць СНД передбачають видачу судового наказу про виконання вимоги, яка ґрунтується на письмовому правочині. І тільки в одному з них – ЦПК Республіки Білорусь такі вимоги обмежуються тими, які ґрунтуються на правочині, посвідченому нотаріально.

Зазначимо, що і в питанні виділення вимоги про стягнення житлово-комунальних платежів ЦПК України є певною мірою унікальним. Адже на теренах СНД лише у ЦПК Республіки Білорусь так само передбачено окремим пунктом стягнення за судовим наказом заборгованості з комунальних платежів та платежів за послуги зв'язку.

З огляду на викладене вдалим видається формулювання п. 2 ч. 1 ст. 238-2 ЦПК Республіки Узбекистан, яким передбачено видачу судового наказу, коли вимога ґрунтується на письмовому правочині, в тому числі якщо заявлено вимогу про стягнення заборгованості з оплати житлово-комунальних платежів. Запропоноване формулювання видається таким, що не порушує рівності процесуальних прав сторін житлово-комунальних відносин.

Тому видається за доцільне повернути до ЦПК України первісну редакцію п. 1 ч. 1 ст. 95, якою передбачалась видача судового наказу за вимогою, яка ґрунтується на письмовому правочині. Крім того, це положення можна було б доповнити словами: «в тому числі якщо заявлено вимогу про стягнення заборгованості з оплати житлово-комунальних послуг і послуг зв'язку». Таке положення надало б можливість значною мірою зекономити процесуальні засоби і виконати функцію, покладену на наказне провадження.

Вимога про призначення аліментів, коли вона не пов'язана з установленням батьківства, так чи інакше передбачена у ЦПК всіх країн – учасниць СНД. Так само у наказному провадженні в усіх країнах – учасницях СНД може задовольнятися вимога про стягнення нарахованої, але не виплаченої заробітної плати. Проте, якщо деякі ЦПК передбачають стягнення коштів виключно в межах заробітної плати, то інші допускають стягнення за судовим наказом й інших коштів, прирівняних до заробітної плати.

Поширеним в межах СНД є стягнення за судовим наказом вимог про компенсацію витрат на проведення розшуку відповідача, боржника, дитини або транспортних засобів боржника. Відповідної підстави не передбачено лише ЦПК Республіки Узбекистан.

Так само поширеною на теренах СНД є видача судового наказу за вимогою, яка ґрунтується на протесті векселя у неплатежі або у неакцепті, вчиненому нотаріусом. Крім України, така підстава для видачі судового наказу не передбачена і ЦПК Республіки Узбекистан.

Прогресивною є передбачена п. 5 ч. 1 ст. 96 ЦПК України можливість видачі судового наказу за вимогою про повернення вартості товару неналежної якості, якщо є рішення суду, яке набрало законної сили, про встановлення факту продажу товару неналежної якості, ухвалене на користь невизначеного кола споживачів. У ЦПК жод-

ної з країн – учасниць СНД не передбачено такої підстави для видачі судового наказу. Однак, попри свою прогресивність, така норма не надає змоги повною мірою реалізувати потенціал наказного провадження щодо економії процесуальних засобів. Так, якщо передбачити видачу наказу за будь-якою вимогою, яка ґрунтується на рішенні суду, прийнятому на захист заздалегідь не встановленого кола осіб, в подальшому, за умови розвитку інституту групових позовів у цивільному судочинстві, можлива значна процесуальна економія.

Переважна більшість ЦПК країн – учасниць СНД передбачає видачу судового наказу на стягнення недоїмки з податків, інших обов'язкових платежів, в тому числі і з обов'язкового соціального і медичного страхування. Така характеристика не властива наказному провадженню лише в Україні і Узбекистані. Наявність можливості розгляду такої публічно-правової вимоги в порядку цивільного судочинства пояснюється особливостями судоустрою інших держав: там не створено систему адміністративних судів, через що у порядку цивільного судочинства розглядається низка справ, які впливають з публічних правовідносин.

Найширший перелік вимог наказного провадження передбачено у ЦПК Республіки Білорусь. Так, окрім вказаних вище, згідно зі ст. 394 цього кодексу судовий наказ видається коли:

- заявлено вимогу страховика (страхової організації) про стягнення заборгованості за договором страхування;
- заявлено вимогу орендодавця про стягнення заборгованості за договором прокату;
- заявлено вимогу про стягнення на користь територіальних медичних об'єднань засобів, витрачених на лікування потерпілих по розглянутих кримінальних справах;
- заявлено вимогу про стягнення витрат, понесених державою на утримання дітей, які перебувають на державному утриманні, з особи, зобов'язаної відшкодовувати такі витрати, яка працює чи не працює, але не в повному обсязі протягом шести місяців відшкодовує в добровільному порядку за її заявою вказані витрати. У випадку, коли місце проживання такої особи невідоме, стягнення з неї таких витрат здійснюється в порядку позовного судочинства;
- заявлено вимогу про стягнення з наймача, власника житлового приміщення, члена організації громадян-забудовників та членів їхніх сімей заборгованості по оплаті за користування житловим приміщенням, технічне обслуговування і комунальні послуги, по відрахуванням коштів на капітальний ремонт житлового будинку.

З наведеного переліку видно, що частина з вказаних вимог може бути віднесеною до вимог, які ґрунтуються на правочині, вчиненому у простій письмовій формі. Однак ЦПК Республіки Білорусь, як вказувалось вище, не передбачає видачі судового наказу за такими вимогами. Інші ж вимоги зумовлюються особливостями системи соціального захисту та медичної допомоги в цій державі. Тому запозичення досвіду Республіки Білорусь у цій частині регулювання наказного провадження на даний час видається недоцільним.

Отже, наказне провадження є доволі новою цивільною процесуальною формою для країн СНД. Хоча ЦПК деяких союзних республік передбачали наказне провадження, однак такі кодекси діяли лише в 20-х роках минулого століття. Сучасне правове регулювання видачі судового наказу в цивільному процесі почало форму-

ватись після розпаду СРСР. На сьогодні наказне провадження передбачено у цивільних процесуальних кодексах переважної більшості країн – учасниць СНД. Відсутній такий вид спрощеного провадження лише в Туркменістані, де до цього часу діє ЦПК Туркменської РСР, та у Вірменії, де передбачено прискорений розгляд справ, який має певні як спільні, так і відмінні ознаки із наказними провадженнями в інших країнах.

Регулювання наказного провадження в країнах – учасницях СНД хоч і має певні розбіжності, проте дає можливість сформулювати визначення судового наказу, яке б вказувало на всі істотні ознаки цього документа. Так, судовий наказ можна визначати як *судове рішення, прийняте суддею одноособово без виклику сторін і судового розгляду, на задоволення безспірних вимог кредитора про стягнення з боржника грошових коштів або витребування майна*.

Основною ознакою наказного провадження в цивільному процесі у країнах – учасницях СНД є те, що воно має сприяти виконанню безспірних вимог кредитора. Такий підхід надає змогу максимально реалізувати потенціал цього виду спрощеного провадження з метою економії процесуальних засобів. Як правило, ЦПК містять вичерпний перелік вимог, за якими може видаватись судовий наказ. Переважно такі вимоги ґрунтуються на письмовому правочи-

This article examines the demands which may be issued a court order in civil proceedings in Ukraine and CIS countries.

В статье исследуются требования, по которым может издаваться судебный приказ в гражданском судопроизводстве Украины и стран СНГ.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ОСІБ

Лапечук П. І.,

провідний науковий співробітник відділу проблем приватного права НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України

У статті розглянуто приватноправові проблеми законотворчої діяльності та шляхи її удосконалення з метою забезпечення цивільних прав осіб.

Ключові слова: цивільні права осіб, законотворчість, об'єкти правового регулювання, публічний захист.

Визнаючи в Україні найвищою соціальною цінністю людину, її життя та здоров'я, честь та гідність, недоторканність та безпеку (ст. 3 Конституції України [1]), держава намагається створити для неї гідні умови життєдіяльності. Однією з таких умов є реалізація та охорона приватних прав осіб, а тому слід визначити коло проблем, які існують у законотворчій діяльності як динамічному процесі створення належних нормативно-правових регуляторів у дусі верховенства права.

Основну увагу ми приділяли вивченню питань захисту цивільних прав громадян на природокористування, оскільки ст. 13 Конституції України визначено, що земля, її надра, а також атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу.

Слід згадати про проект Закону України «Про Загальнодержавну програму використання та охорони земель» (реєстраційний № 3310 від 23.10.2008), який мав на меті прийняття Загальнодержавної програми використання та охорони земель (далі – Програма), що визначає напрями впровадження державної політики, спрямовані на мінімізацію негативного впливу на земельні ресурси, захист

ні, однак у ЦПК України законодавець відійшов від такої концепції і змінив перелік вимог, виключивши з нього ті, які ґрунтуються на письмовому правочині, натомість включивши вимоги, які випливають із окремих видів відносин, як то надання комунальних та телекомунікаційних послуг. При цьому не ставиться умова наявності відповідного письмового договору, що ставить під загрозу права та інтереси споживачів таких послуг. Тому наказне провадження в Україні видається надто звуженим і таким, що не відповідає вимогам процесуальної економії, рівності сторін тощо.

Усунути цей недолік можна повернувши первинну редакцію ст. 96 ЦПК України. В такому разі, якщо постачальник комунальних послуг виконав вимоги чинного законодавства щодо укладення за встановленою формою договорів зі споживачами, стягнення заборгованості з оплати за комунальні послуги так само буде можливим за судовим наказом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. *Конвенція Ради Європи від 04.11.1950 р. «Про захист прав людини і основоположних свобод»* / Офіційний вісник України. – 1998. – № 13. – С. 270.

2. *Аналіз роботи судів загальної юрисдикції у 2010 р. (за даними судової статистики)* // http://court.gov.ua/sudova_statystyka/4667884568/.

ґрунтів від деградації, забруднення та виснаження, раціональне використання земель, а також визначення головних напрямів дій щодо невиснажливого використання, охорони та відтворення земельних ресурсів.

Проте вивчення і аналіз шляхів і способів розв'язання проблеми, визначеної проектом Програми, засвідчили, що вони не продумані і не обґрунтовані як з економічної, так і організаційної, фінансової, екологічної, правової точок зору. Склалося враження, що автори законопроекту не врахували право приватної власності на землю і конституційне право кожного громадянина вільно і самостійно господарювати на власній землі, а шляхи і способи розв'язання проблеми побудовані виключно на декларативних засадах.

Зокрема, на першому етапі Програмою передбачено «розроблення нормативно-правових актів і документів, необхідних для виконання програми», а на другому – «удосконалення правової та нормативно-технічної бази», тобто передбачається створення завідомо недосконалих актів. Іншим аспектом є фінансування програми, яке має здійснюватися в основному за рахунок коштів землевласників і землекористувачів (за їх згодою), оскільки кошти державного бюджету становлять лише 7 відсотків загальної суми і витратимуться на розробку лише чергових «паперових» заходів.